

گام دوم درس پژوهی: تدوین طرح درس

طرح درس چیست؟

طرح درس نقشه کار معلم برای انجام پروژه درسی خود است، همان گونه که یک معمار نقشه ساختمان را طراحی می کند، تا آن چه در نهایت اجرا خواهد شد دقیقاً از قبل مشخص کند، معلم نیز برای انجام تدریس خود می بایست کلیه پیش بینی های لازم را قبل از رفتن به کلاس به عمل آورد تا بتواند به نتیجه قابل پیش بینی دست یابد. هرگاه این اندیشه های طراحی شده بر روی کاغذ بیاید «طرح درس» نامیده می شود.

طرح درس می تواند بر اساس بازه زمانی و حجم مطالب مورد نظر جهت تدریس، تقسیم بندی شود:
طرح درس برای کل کتاب (سالانه)
طرح درس به ازای هر جلسه (روزانه)

طرح درس سالانه:

در طرح درس سالانه معلم معلم قبل از شروع سال تحصیلی در مورد کتابی که باید تدریس کند سوالاتی از خود می کند که پاسخ آنها را می توان طرح درس کلی یا سالانه نامید.

● برخی از این سوالات عبارتند از :

۱- حجم کتاب چقدر است؟

۲- این کتاب را باید چند جلسه در هفته تدریس کنم؟

۳- جمع کل جلسات در سال چقدر است؟ (با در نظر گرفتن ایام تعطیل و امتحانات)

۴- امکانات آموزشی مدرسه در چه حدودی است؟

پس از مشخص شدن پاسخ سوالات بالا و با توجه به امتحاناتی که معلم علاوه بر امتحانات داخلی و آخر سال مدرسه ضروری می داند ، معلم کتاب را به تعداد جلسات درسی تقسیم می کند و به این وسیله طرح درس کلی یا سالانه او مشخص می شود.

همچنین معلم ارتباط طولی و عرضی مطالب کتاب را نیز با یکدیگر مشخص می نماید.

در ضمیمه چند نمونه طرح درس سالانه که موسسه مرات در اینترنت به اشتراک گذاشته است را آورده ایم. همان طور که ملاحظه خواهید کرد، با رسم نقشه مفهومی می توان ارتباط موضوعات با یکدیگر و اهمیت آن ها در تدریس را مشخص کرد.

[طرح درس سالانه دوره دوم متوسطه](#)

[طرح درس سالانه دوره اول متوسطه](#)

[طرح درس سالانه ابتدایی](#)

طرح درس روزانه:

طرح درس روزانه، نقشه اجرایی محتوایی است که معلم در یک جلسه درسی آموزشی در عمل به آن خواهد پرداخت.

در این نقشه اجرایی معلم تمامی اقداماتی که خود و دانش آموزان باید انجام دهند و زمان و ابزار و امکانات مورد نیاز را پیش بینی و گام به گام مشخص می نماید.

این طرح باید به گونه ای ارائه شود که حتی یک معلم دیگر نیز بتواند گام ها را دنبال و به همان اهداف و نتایج در نظر گرفته شده، دست یابد.

رعایت نکات زیر برای تدوین طرح درس روزانه ضروری است:

مشخصات عمومی

1-هدف کلی درس

2-هدفهای رفتاری

3-الگوی تدریس

4-پیش بینی رفتار ورودی

5-وسایل مورد نیاز

6-مراحل تدریس (فعالیتهای مقدماتی، ارزشیابی تشخیصی، آماده سازی و ایجاد انگیزه، نحوه ی ارائه درس، جمع بندی)

7-فعالیتهای تکمیلی (ارزشیابی پایانی، تکلیف)

8-خود ارزیابی

1- مشخصات عمومی

قسمت اول هر طرح درس شامل قسمت های زیر است:

نام درس - موضوع درس - پایه تحصیلی - نام مدرسه - نام معلم - مدت جلسه - تعداد شاگردان - تاریخ

2- تعیین اهداف

اهداف کلی

آن دسته از اهداف آموزشی که به صورت عبارت های کلی بیان می شوند هدف های کلی آموزشی گفته می شود. هدف های کلی مبهم اند و به آسانی قابل وصول نیستند. معمولاً هدف کلی در یک جمله و به صورت کلی بیان می شود و تقریباً مشابهت زیادی با عنوان درس دارد.

اهداف کلی در راهنمای معلم هر کتاب درسی آمده است و بوسیله سیاست گذاران آموزشی تدوین می شود.

اهداف جزئی

هدفهای جزئی یا مرحله ای از هدف های کلی محدودتر و نسبت به هدف های رفتاری جامعیت و شمول بیشتری دارند. هدف جزئی نسبت به هدف کلی جنبه های عملی بیشتری دارد. دقت در نوشتن هدف های جزئی و تنظیم درست توالی آن موجب نظم بیشتر فعالیت های آموزشی می شود. هدف های جزئی که براساس عناوین فرعی درس نوشته می شود به نوشتن هدف های رفتاری کمک خواهد کرد.

هدف های رفتاری

هدفهای رفتاری یا هدف های اجرایی به آن دسته از هدف ها گفته می شود که نوع رفتار و قابلیت هایی را که انتظار داریم شاگرد پس از یادگیری مطالبی خاص به آنها برسد، مشخص می کند و براساس آنها مواد آموزشی و الگوی تدریس مناسب انتخاب می شود. این هدف ها با واضح ترین عبارات و با دقت کافی آنچه را که شاگرد باید در جریان یادگیری بیاندیشند، انجام دهد و یا احساس کند را روشن می نماید.

هدف های عملکردی به اندازه کافی مشخص و پر جزئیات هستند و به خوبی عملکرد دانش آموز را مشخص می کنند و این که چه موقع هدف ها مورد دستیابی واقع شده اند.

یک هدف رفتاری خوب باید دارای ویژگی های زیر باشد:

الف - رفتار مورد مشاهده دقیقاً مشخص باشد

از بکار بردن افعال و کلمات مبهم پرهیز شود و دقیقاً بیان شود، مانند: انجام دادن، فهرست کردن، نوشتن، دسته بندی کردن، محاسبه کردن، ساختن.

ب- موقعیت یا شرایطی که رفتار باید در آن مشاهده شود یا انجام گیرد مشخص شده باشد.

بعبارت دیگر مشخص کنیم که شاگرد از چه چیزهایی می تواند یا نمی تواند استفاده کند و یا در کجا و در چه زمانی باید مهارت لازم را کسب کند. مثلاً با استفاده از کتاب، بدون استفاده از ماشین حساب، در حضور جمع

ج- معیار (درجه موفقیت) باید دقیقاً مشخص باشد.

منظور حد نصابی است که بر اساس آن رفتار ارزشیابی می شود. مثلاً سه مورد از چهار مورد، حداقل یک مورد، در عرض دو دقیقه، 70% صحت، بدون غلط

د- هدف رفتاری را نباید به صورت سوال نوشت و قبل از نوشتن هدف های رفتاری عبارت زیر نوشته می شوند:

از دانش آموزان انتظار می رود پس از پایان درس بتوانند:

سه تن از نویسندگان ایرانی را نام برده و حداقل یکی از آثار آنها را ذکر کنند.

رفتار: به خاطر آوردن و نام بردن شرایط: استفاده از کتاب معیار: سه تن

هدف رفتاری نامناسب: حوزه ی گسترش زبان فارسی را توضیح دهید.

هدف رفتاری مناسب: درباره اهمیت زبان فارسی دری در کشورهای همسایه نیم صفحه مطلب بنویسید.

هدف رفتاری نامناسب: چند تن از فارسی سرایان برون مرزی را نام ببرید.

هدف رفتاری مناسب: دو تن از فارسی سرایان برون مرزی را نام ببرید.

ه- هدف های رفتاری بر اساس سلسله مراتب از آسان به مشکل و یا بصورت پیش نیاز و پس نیاز مرتب می شوند.

همچنین هر هدف رفتاری باید معلوم شود که در کدام طبقه قرار می گیرد. نباید درس منحصر به یک سطح، آن هم سطوح پایین باشد.

اهداف اخلاقی				طبقه بندی اهداف			
				انواع اهداف: کلی- جزئی- رفتاری (در حیطه ها و سطوح مختلف)			
وظایف دانش آموز در قبال				نمونه افعال رفتاری	سطوح اهداف رفتاری در هر حیطه	حیطه های اهداف جزئی	اهداف کلی
دیگران	خود	خلقت	خدا				
				به یاد آوردن- بازشناسی- کسب کردن- تشخیص	دانش		علم
				ترجمه کردن- تغییر شکل دادن- به زبان خود بیان کردن- توضیح دادن- آماده کردن- تغییر عبارت دادن- از نو بیان کردن- تفسیر کردن- از نو مرتب کردن- بازچینی کردن - استخراج- تخمین زدن- استنباط کردن- نتیجه گیری کردن- پیش بینی کردن- بسط دادن	فهم		
				بکار بستن- تعمیم دادن- ربط دادن- انتخاب کردن- درست کردن- سازمان دادن- انتقال دادن- طبقه بندی کردن- تهیه جدول و نمودارها- تبدیل متون نوشتاری به فرمول های ریاضی- نمایش روش صحیح انجام یک کار	کاربرد		
				پی بردن به مفروضات بیان شده بک متن- پی بردن به تناقضات در یک استدلال- تمیز حقایق از حدسیات- تخمین میزان ارتباط اطلاعات- تجزیه ساختار محتوایی یک کار (هنری- شعر- موسیقی)-تمایز ساختن- بارزسی کردن- تشخیص دادن- طبقه بندی کردن- باز شناختن- استنتاج کردن	تجزیه تحلیل	حیطه شناختی	تعقل
				نوشتن یک متن کاملا نسجم- ارائه یک سخنرانی سازمان یافته- ارائه یک طرح تحقیق- ترکیب یادگیری های متفرق به منظور حل یک مسئله یا مشکل- نوشتن یک داستان کوتاه جدید(شعر موسیقی)- تولید یک اثر بی همتا- نوشتن- گفتن- ربط دادن- تولید کردن- بنیان نهادن- پدید آوردن- تغییر دادن- مستند کردن ابداع یک نقشه- پیشنهاد کردن- طرح ریختن- تولید کردن - ابداع کردن- تغییر دادن-	ترکیب		
				قضاوت درباره استحکام منطقی متون- داوری- بحث کردن- معتبر ساختن- سنجیدن- تصمیم گرفتن	ارزشیابی		
				ترکیب به شیوه نو	خلاقیت		
نشانه ها							
				توجه مثبت به عامل محرک- آگاهی یا درک پدیده ها- توجه خاص به شی یا پدیده	دریافت		
				مطالعه موارد تعیین شده- مطالعه بیش از حد تعیین شده- مطالعه برای کسب لذت- ادامه و استمرار فعالیت ها برای کسب رضایت شخصی	پاسخ		
				قبول یک ارزش- احساس مسئولیت در قبال یک ارزش- رفتار به نحوی که قبول ارزش از ورای آن قابل درک باشد.	ارج نهادن		
				تلفیق ارزش های مختلف از طریق درک و سازمان دهی ارزش ها- حل و رفع تناقضات موجود بین ارزش های مختلف- ایجاد یک مجموعه ارزشی واحد و منسجم	سازمان دهی ارزش ها	حیطه عاطفی	ایمان
				داشتن یک مجموعه ارزشی به طوری که امام اعمال فرد را در بر گیرد- داشتن یک مجموعه ارزشی به طوری که رفتار آتی فرد بر مبنای آن قابل پیش بینی باشد- داشتن یک مجموعه ارزشی به طوری که به صورت مشخصه فرد درآید.	وجدانی کردن ارزش ها		
				آگاهی از اشیا و کیفیت آن ها (تحریک حسی- انتخاب علامت- تبدیل دریافت به عمل)	دریافت		
				آمادگی ذهنی(اطلاع داشتن از مراحل مختلف کار) آمادگی بدنی(آماده شدن بدن برای انجام کار) آمادگی روانی(میل بکار گیری ابزار کار)	آمادگی		
				رفتار که زیر نظر مربی انجام شود(تقلید و انجام کار شبیه نمونه) (تجربه و خطا، تکرار کار تا وقت انجام صحیح آن)	پاسخ هدایت شده	حیطه روانی حرکتی	عمل
				رفتار به صورت عادت در آید	خودکار شدن عمل		
				رفتار ماهرانه با صرف حداقل انرژی و زمان(رفع عدم اطمینان)	رفتار مرکب		
				تغییر رفتار با توجه به تغییر وضعیت	تطبیق و ابداع		

هدف های رفتاری در طبقه های مختلف یادگیری قرار می گیرند و متناسب با پیچیدگی و ماهیت، سطوح مختلفی را در بر می گیرند .

حیطه شناختی

این حیطه بیشتر با فعالیت های ذهنی سرو کار دارد و بر اساس طبقه بندی جدید که توسط کراتول یکی از شاگردان بلوم ارائه شده است شامل شش سطح از ساده به مشکل به شرح زیر است: دانش، فهم، کار بستن، تحلیل، ارزشیابی، ترکیب.
مثال:

سه نوع از اشیاء رسانا را نام ببرید. (شناختی، دانش)
تقسیم یک جمله ای بربیک جمله ای را بدون اشتباه انجام دهند. (شناختی، فهم)
کاربرد مقاومت در زندگی انسان را در یک بند بنویسند. (شناختی، کاربرد)
تفاوت عمده ی دیدگاه غرب و فرهنگ اسلامی را در باره انسان مقایسه کنند و در چند سطر بنویسند. (شناختی، تجزیه و تحلیل)
لزوم رعایت حجاب را در فرهنگ اسلامی با ذکر دلایل توضیح دهند. (شناختی، ارزشیابی)
چهار بیت شعر با رعایت ردیف و قافیه بسراید. (شناختی، ترکیب)
تعدادی از افعال که در این حیطه بکار می رود عبارتند از: مقایسه می کند، تفسیر می کند، قضاوت می کند .

حیطه عاطفی

این حیطه با نگرش ها، عواطف، علایق و ارزش ها سروکار دارد. سطوح مختلف این حیطه به ترتیب عبارتند از:
توجه کردن، پاسخ دادن، ارزش گذاری، سازماندهی ارزش ها، تبلور ارزش ها در شخصیت
مثال:

با دقت به فعالیت های کلاس توجه کنند. (عاطفی، توجه کردن)
از مطالعه شعر و ادب لذت ببرند. (عاطفی، پاسخ دادن)
خود را در قبال پیشرفت اجتماعی متعهد بدانند. (عاطفی، ارزش گذاری)
نقش برنامه ریزی منظم در حل مسائل را بدانند. (عاطفی، سازماندهی ارزش ها)
در فعالیتهای گروهی با علاقه و عملاً همکاری کنند. (عاطفی، تبلور ارزش ها در شخصیت)
تعدادی از افعال که در این حیطه بکار می رود عبارتند از: توصیف می کند، یاری می کند، پیشنهاد می کند، طرفداری می کند، حمایت می کند.

حیطه روانی حرکتی

هدف هایی که در این حیطه قرار می گیرد جنبه حرکتی، مهارتی، و عملی دارند مانند:
دروس فنی، هنر آزمایشگاه

سطوح مختلف این حیطه عبارتند از:

مشاهده و تقلید، اجرای مستقل، دقت، هماهنگی حرکات، عادی شدن عمل
مثال:

بتوانند توپ را با کمترین خطا مانند معلم در حلقه بسکتبال پرتاب کنند. (روانی حرکتی، تقلید)
بتوانند به تنهایی سوره توحید را بدون غلط بخوانند. (روانی حرکتی، اجرای مستقل)
بتوانند با دقت و با کمترین خطا یک صفحه را تایپ کنند. (روانی حرکتی، دقت)
بتوانند با حداقل یک خطا مجسمه ای را با خمیر بسازد. (روانی حرکتی، هماهنگی حرکات)
ساختمان را در یک ساعت ترسیم کنند. (روانی حرکتی، عادی شدن عمل)
تعدادی از افعال که در این حیطه قرار می گیرند عبارتند از:
اندازه می گیرد، تصحیح می کند، وزن می کند، طرح می کنند.

4- الگوی تدریس model teaching

در این قسمت با توجه به هدف و محتوای درس الگو یا الگوهای مناسبی برای تدریس معرفی می‌شود.

الگوی تدریس بر اساس نظریه‌های یادگیری و همچنین بر اساس تجربه و تحقیق بدست آمده اند. تحقیقات نشان داده است که استفاده از الگوی مناسب باعث افزایش سرعت یادگیری و رشد همه جانبه شاگردان می‌شود. الگوهای متعددی برای یادگیری معرفی شده اند که همه آن‌ها در چهار گروه اصلی قرار می‌گیرند و برای مطالعه بیشتر می‌توان به منابع معتبر مراجعه کرد.

الف- الگوهای اجتماعی: که موجب فعالیت‌های گروهی، بهبود مهارت‌های اجتماعی، همکاری بین شاگردان می‌شوند، مانند الگوهای تفحص گروهی، ایفای نقش و کاوشگری.

ب- الگوهای پردازش اطلاعات: که استفاده از آن‌ها موجب جمع‌آوری اطلاعات، کشف مسائل و ارائه راه حل برای آنها می‌شود. مانند: الگوهای تفکر استقرایی، دریافت مفهوم، کاوشگری علمی، پیش‌سازمان دهنده‌ها، کمک به حافظه.

ج- الگوهای فردی: که توجه به آن‌ها موجب رشد فردی در دانش آموزان می‌شود مانند: الگوهای تدریس غیر مستقیم و افزایش عزت نفس.

د- الگوهای سیستم‌های رفتاری: که در تدریس به رفتار قابل مشاهده فرد و ایجاد تغییر در رفتار توجه دارد و شامل الگوهای زیر است مانند یادگیری تسلط یاب، شبیه‌سازی، یادگیری اجتماعی، آموزش مستقیم.

انواع مختلف تفکر بر حسب الگوهای تدریس خاص تقویت می‌شوند به طور مثال:

الگوهای مناسب	نوع تفکری که می‌خواهیم تقویت کنیم
• دریافت مفهوم	دریافت مفاهیم و تحلیل برنامه‌های دور نگر تفکر
• استقرایی (تکوین مفهوم)	حل مسائل به شیوه استقرایی
• کاوشگری به شیوه محاکم قضایی • ایفای نقش	تحلیل مسائل جاری و سایر مسائل اجتماعی
• بدیعه پردازی • تفحص گروهی	شکستن قالب‌های حاکم بر تفکر و رشد تفکر واگرا
• تفحص گروهی • کاوشگری علمی	همکاری در ایجاد و آزمون فرضیه‌ها
• آموزش کاوشگری • کاوشگری علمی • تفحص گروهی • بدیعه پردازی • شبیه‌سازی	استدلال علی
• یاد سپاری • تفحص گروهی • کاوشگری	اشراف بر مجموعه یچیده‌ای از مطالب
• استفاده از ترکیب الگوها برای تاثیر گذاری بیشتر	

نام الگو	گام های سلسله مراتبی الگو
دریافت مفهوم	<ol style="list-style-type: none"> 1. ارائه مصداق ها (با کلمه بله) و غیر مصداق ها (با کلمه خیر) توسط معلم 2. ارائه مصداق ها و غیر مصداق ها توسط معلم و تعیین بله یا خیر بودن آن ها توسط دانش آموزان 3. ارائه مصداق ها و غیر مصداق ها توسط دانش آموزان 4. بیان مفهوم مورد نظر توسط دانش آموزان 5. بررسی فرایند های ذهنی دانش آموزان
استقرایی (تکوین مفهوم)	<ol style="list-style-type: none"> 1. فهرست گیری و برشماری 2. طبقه بندی 3. در صورت داشتن وقت اضافی ارائه طبقه بندی متفاوت با طبقه بندی قبلی 4. در صورت داشتن وقت اضافه مقایسه طبقات خود با دیگر اعضای گروه 5. نام گذاری طبقات 6. بیان استدلال های خود در ایجاد طبقات 7. فرضیه سازی بر اساس داده های طبقه بندی شده 8. ارائه شواهد و دلایل برای تایید فرضیه های خود
کاوشگری به شیوه محاکم قضایی	<ol style="list-style-type: none"> 1. معرفی مطالب (دانش آموزان در یک روش مکالمه سقراطی وارد شده و موضعی را اختیار می کنند). 2. دانش آموزان حقایق موجود را به صورت یک مسئله عمومی در می آورند: a. گام اول: ارزش های دست اندر کار را مشخص می کنند (مثلاً " آزادی بیان- حفظ رفاه عمومی- خودمختاری- فرصت برابرو...) b. گام دوم: تعارضات بین ارزش ها را شناسایی می کنند. 3. معلم از دانش آموزان می خواهد در قبال موضوع، موضع خود را اتخاذ کرده و اساس موضع های خود را بیان کنند. 4. موضع ها مورد کاوش قرار می گیرد. 5. اصلاح و مناسب ساختن موضع ها صورت می گیرد. 6. آزمون موضع، از طریق شناسایی و بررسی دقیق پیش فرض های واقعی موجود در پس آن موضع و تعیین ربط آن ها- تعیین نتایج پیش گویی شده و بررسی روایی واقعی آن ها (آیا واقعا روی خواهد داد؟) 7. متعادل سازی ارزش ها
کاوشگری به شیوه ساکن	<ol style="list-style-type: none"> 1. معلم موقعیت دارای مسئله را ارائه می کند که حس کنجکاوی دانش آموزان را به خوبی بر انگیزد 2. گرد آوری حقایق پیرامون موضوع 3. ایجاد فرضیه 4. جمع آوری اطلاعات به منظور آزمون فرضیه 5. جدا سازی متغیرها و آزمون هرمتغیربه تنهایی و کشف روابط علی میان متغیر ها 6. سازمان دهی اطلاعات جدید و قدیم در قالب نظریاتی که بتوانند آن چه تا کنون رخ داده توضیح دهند.
ایفای نقش	<ol style="list-style-type: none"> 1. تعیین موضوع 2. انتخاب بازیگران نقش و تحلیل نقش ها توسط آنان 3. محول کردن وظیفه ای در جهت نمایش به تماشاچیان 4. اجرای نمایش به مدت کوتاه 5. توقف نمایش و سؤال از بازیگران در خصوص احساسات و نگرش ها – همچنین از تماشاچیان در خصوص وظیفه محوله 6. اجرای مجدد نمایش در سطحی متفاوت 7. توقف نمایش و تکرار مرحله 5 8. تا زمانی که فرصت هست می توان مراحل 6 و 7 را تکرار کرد
بدیعه پردازی	<ol style="list-style-type: none"> 1. انتخاب یک موضوع آشنا 2. توصیف موضوع توسط دانش آموزان 3. ارائه قیاس مستقیم از موضوع (موضوع مستقیماً " شبیه چیست) 4. ارائه قیاس شخصی توسط دانش آموزان (اگر جای موضوع بودند چه احساسی داشتند؟) 5. ارائه تعارض فشرده (قیاس متضاد)- انتخاب دو مورد متضاد از قیاس هایی که تاکنون ارائه شده است. 6. ارائه قیاس مستقیم از قیاس متضاد- چه چیزی هر دو ویژگی متضاد را با هم دارد 7. ارائه توصیفی خلاق از موضوع، با استفاده از موارد ارائه شده تا کنون
روش IT	<ol style="list-style-type: none"> 1. برانگیختگی (طرح سؤال – نمایش – توضیح اهمیت موضوع – اشاره به هدف های درس و...) 2. جستجو و کاوش (آشنایی با موتور های جستجو – کلید واژه – تفاوت سایت ها های معتبر و غیر معتبر – مقالات علمی و غیر علمی) 3. توسعه و تعمیق (ارائه یافته ها بصورت دسته بندی و طبقه بندی شده و کاربردی مرتبط با موضوع)

پیش بینی رفتار ورودی

رفتار ورودی آموخته ها و توانایی های است که شاگردان قبل از شروع درس جدید باید آنها را کسب کرده باشند تا بتوانند درس جدید را فرا گیرند. اگر معلم از میزان معلومات و مهارت های شاگردان خود مطلع نباشد ممکن است مطالب آموزشی را بدون توجه به توانایی های شاگردان انتخاب کند. مثلاً عمل ضرب برای تفهیم عمل تقسیم یک پیش نیاز یا رفتار ورودی است که اگر آموخته نشود شاگرد نمی تواند عمل تقسیم را انجام دهد.

رفتار ورودی الزاماً به معنای درس قبلی نیست، بلکه مفاهیم پیش نیاز درس جدید هستند که برای درک و فهم درس لازم و ضروری می باشند. تحقیقات نشان می دهد که 70 درصد یادگیری بستگی به پیش نیازهای مناسب در شاگردان دارد. تعیین نقطه شروع هنگام اجرا در کلاس های درس ممکن است برای بعضی زائد اما برای دیگری ضروری باشد ولی طراح باید بتواند دانش آموزانی را که برای آن ها سطح آموزش مناسب نیست، شناسایی کند تا آموزش ترمیمی اجرا شود. گروهی معتقدند که ابتدا باید رفتارهای ورودی دانش آموزان مشخص و سپس هدف های رفتاری نوشته شوند. چنین رویکردی در نظام ها یا دوره هایی صادق است که محتوا و کتاب مشخصی ارائه نشده است و معلم کاملاً در انتخاب و سازمان دهی مطالب درسی آزاد باشد. در نظام آموزش ایران به دلیل متمرکز بودن، اجرای چنین پیشنهادی تقریباً غیر ممکن است. به عبارت رفتار ورودی، "پیش نیاز" و "پیش دانسته" هم می گویند.

5- وسایل مورد نیاز

برای تدریس هر درس وسایل و مواد آموزشی و تدارکات مخصوص لازم است. معلم باید وسایل و مواد لازم را از قبل پیش بینی و تهیه کند و در طرح درس از آنها نام ببرد. وسایل آموزشی باید بعد از تعیین فعالیت های آموزش و بعد از تعیین الگوی تدریس مشخص شود. زیاده روی و مبالغه گویی در بیان وسایل مزیت به حساب نمی آید. نمونه ای از وسایل مورد نیاز عبارتند از: نقشه، کاغذ سفید، کتاب، مولاژ، وسایل آزمایشگاه، کامپیوتر متصل به اینترنت، ساعت، دماسنج، cd، پاورپوینت و ...

6- مراحل تدریس (زمان و ابزار مورد نیاز در هر مرحله قید شود)

الف- فعالیت های مقدماتی :

معلم باید کارهایی را که قبل از شروع تدریس لازم است انجام دهد ذکر کند. مانند: سلام و احوالپرسی، حضور و غیاب دانش آموزان، دیدن تکالیف، بررسی سلامت روانی و جسمی شاگردان، دادن تذکرات لازم باید توجه داشت که زمان انجام کارهای قبل از شروع تدریس، نباید زیاد طولانی باشد تا از شور و شوق اولیه دانش آموزان کاسته نشود.

ب- ارزشیابی تشخیصی:

معلم قبل از شروع درس جدید باید اطمینان حاصل کند دانش آموزان مطالب درس قبل به خصوص مطالبی که دانستن آن ها برای درس جدید پیش نیاز محسوب می شود را می دانند به همین جهت به هر طریقی که لازم می داند باید از پیش دانسته های آنها ارزشیابی تشخیصی به عمل آورد. نوع ارزشیابی بستگی به نوع درس و هدف های درس دارد و می تواند از سوال شفاهی تا آزمون کتبی متغیر باشد.

در بیشتر موارد ارزشیابی رفتار ورودی همان آزمون پیشرفت تحصیلی درس قبل است.

ج- آماده سازی و ایجاد انگیزه:

قبل از شروع تدریس درس جدید معلم باید دانش آموزان را برای یاد گرفتن درس آماده کند. آماده سازی به معنای ایجاد علاقه، جلب توجه، برانگیختن انگیزه، ایجاد رابطه و برقراری ارتباط بین درس جدید و یادگیری های قبلی شاگردان است.

آماده سازی توجه دانش آموزان را از درس جلسه قبل که ممکن است متفاوت از درس فعلی باشد به درس جدید جلب می کند ممکن است دانش آموزان ساعت قبل ریاضی داشته اند و درس جدید علوم باشد با آماده سازی ذهن آنها از درس قبل به درس جدید معطوف می گردد.

معلم در طرح درس مشخص می کند که چگونه و با چه روشی می خواهد مطلبی را که برای آماده سازی انتخاب کرده است مطرح کند. روش خاص را نمی توان پیشنهاد کرد و تا حدود زیادی ابتکاری است.

مثلاً در درس مربوط به اسکلت بدن معلم می تواند ماکت یک ساختمان را نشان دهد و با طرح سوال مناسب از دانش آموزان بپرسد که فکر می کنید سقف و دیوارهای این کلاس چگونه ایستاده اند .
یادآوری درس قبل، گفتن داستان کوتاه، نمایش عکس، خواندن یک شعر یا مطلب نمونه هایی از فنون آماده سازی است. زمان آماده سازی کوتاه است.

د- ارائه درس :

این قسمت اساس طرح درس را تشکیل می دهد. معلم باید نوع فعالیت های خود و شاگردان را در جریان تدریس ذکر کند. الگوی تدریس و روش ها و فنون تدریسی را که ارائه می نماید، گام به گام مشخص و دنبال کند.
مثلاً ممکن است در الگوی استقرایی در گام اول برای ارائه مصداق ها و غیر مصداق ها، به توضیح و تشریح مصداق پردازد (روش سخنرانی) نقشه و تصویر آن را به دانش آموزان نشان دهد (نمایشی) و یا در الگوی کاوش گری برای ایجاد موقعیت مبهم و تعجب برانگیز از دانش آموزان سوال بپرسد (پرسش و پاسخ) و یا آزمایشی را انجام دهد (آزمایشگاهی) و یا از دانش آموزان بخواهد که گزارشی را که تهیه کرده اند ارائه دهند (واحد کار) و یا در الگوی همیاری برای کار بر روی یک پروژه از روش گروهی و همیاری استفاده کنند.
همچنین معلم در این بخش سوال های ارزشیابی تکوینی و نحوه بازخورد آن را توضیح می دهد. مدل کلاسی خود را معرفی می کند. یکی از اشتباهات متداول در این مرحله آن است که اغلب معلمان مطالب فراوانی را تدریس می کنند که ارتباط و پیوستگی با هم ندارند.
در این مرحله شما باید قدم به قدم طرز کار خود را برای رسیدن به هدف ها بنویسید .

ه- جمع بندی و نتیجه گیری:

برای تثبیت مطالب ارائه شده در ذهن دانش آموزان بهتر است درس ارائه شده خلاصه، جمع بندی و نتیجه گیری شود. این نتیجه گیری می تواند توسط خود دانش آموزان انجام شود و معلم اظهار نظر نهایی را انجام دهد.
زمان اختصاص داده شده و ابزار مورد نیاز در هر قسمت از مراحل تدریس باید مشخص شود.

7- فعالیتهای تکمیلی

الف- ارزشیابی پایانی:

معلم برای اینکه بداند شاگردانش تا چه حد به هدف های مورد نظر در آموزش رسیده اند و همچنین موثر بودن روش تدریس خود را بداند، نیاز به ارزشیابی دارد. سوال های ارزشیابی باید بر اساس هدف های رفتاری طرح شوند. اگر چه ممکن است این عمل در طول زمان تدریس به طور ضمنی انجام گیرد. برخی از طرح های درس ضرورتاً نیازی به ارزشیابی ندارند اما اغلب آنها برای پی بردن به رسیدن به اهداف نیاز به ارزشیابی دارند.

ب- تکلیف: بر اساس نتایج ارزشیابی پایانی و برای تقویت مطالب آموخته شده معلم می تواند برای دانش آموزان در خارج از کلاس تکلیف مشخص کند. تکالیف بهتر است با زندگی واقعی دانش آموزان ارتباط داشته باشد مانند:
حل تمرین، نوشتن گزارش، انجام آزمایش، پیدا کردن پاسخ سوالات، حل مسائل، ساختن یک وسیله، معرفی چند منبع برای مطالعه (کتاب، مقاله، سایت های اینترنتی) زمان اختصاص داده شده برای هر قسمت از فعالیت های تکمیلی باید مشخص شود.

8- خود ارزیابی

این قسمت بعد از اتمام تدریس و برای پی بردن به نقاط قوت و ضعف آن انجام می گیرد. استاد یا معلم همکار و یا کسی که تدریس را انجام داده است به ارزیابی و تحلیل تدریس می پردازد و نتایج آن را برای بهبود بخشیدن در مراحل بعدی مورد استفاده قرار می دهد. برای این کار می توان چند سوال طرح کرد و به آنها پاسخ داد و یا بر اساس « فرم ارزشیابی تدریس » به قضاوت پرداخت. برای مثال به سوالهای زیر پاسخ داده می شود:

- آیا دانش آموزان به اهدافی که تعیین شده بود رسیده اند؟

- چه روش تدریس بهتری را می توانستم بکار ببرم؟

- اگر تصمیم می گرفتید که مجدداً این درس را تدریس کنید چه نکاتی را در نظر می گرفتید؟

- چه نکات خوبی در تدریس وجود داشت؟

- چه معایبی در تدریس وجود داشت؟

نمونه طرح درس پیشنهادی بر اساس برنامه درسی ملی:

نام درس :		موضوع درس:		به نام خدا	
نام مدرسه:		نام معلم:		پایه تحصیلی :	
اهداف کلی:		مدت جلسه :		تعداد شاگردان :	
اهداف جزئی:		اهداف رفتاری (حیطه ها):			
تعیین رفتار ورودی:		آزمون تشخیصی:			
فعالیت های مقدماتی:					
اجرای ارزشیابی تشخیصی:					
آماده سازی و ایجاد انگیزه:					
ارائه درس بر اساس گام های الگو(ها) ی تدریس :					
شماره هدف	فعالیت های معلم	فعالیت های دانش آموز	اهداف اخلاقی وظایف دانش آموز در قبال خدا-خلقت- خود- دیگران	زمان	وسایل مورد نیاز
شماره اهداف	بر اساس گام های الگوهای تدریس انتخاب شده	پاسخ های انعطاف پذیر دانش آموزان در واکنش به گام های ارائه شده	پاسخ توسط دانش آموزان		
جمع بندی و نتیجه گیری:					
ارزشیابی پایانی:					
ارائه تکلیف:					
ارزشیابی نهایی:					